

Proszę zapoznać się z podziałem spedycji wg różnych kryteriów i procesem transportowym, który został ujęty znacznie szerzej niż w poznanej definicji na początku roku. W przypadku definicji „Spedytor zawodowo i za wynagrodzeniem, we własnym imieniu lecz na rachunek zleceniodawcy.....” decyzje dotyczące wyboru środka transportu, osób zaangażowanych w proces transportowy itd. jeśli podejmowane są przez spedytora to ciąży na nim odpowiedzialność przed klientem za podjęte decyzje.

23.1. Istota spedycji i jej rodzaje

Spedycja to zarobkowe organizowanie przemieszczania ładunków w zastępstwie zleceniodawcy oraz wykonywanie związanych z tym czynności z wyjątkiem samego transportu i czynności dodatkowych¹.

Istotną częścią działalności spedycyjnej jest praca koncepcyjna, występująca w mniejszym lub większym nasileniu w każdym podmiocie, wymiana informacji między uczestnikami nie tylko procesu transportowego, ale i handlowego oraz załatwianie wszelkiego rodzaju formalności, takich na przykład jak wypełnianie dokumentów transportowych i handlowych².

Spedycję można klasyfikować według różnych kryteriów. Do najczęstszych kryteriów należą³:

- rodzaj użytego środka transportu – spedycja samochodowa, kolejowa, morska, wodna śródlądowa, lotnicza,
- miejsce wykonywania usług spedycyjnych – spedycja miejska, wiejska, portowa, dworcowa, graniczna, targowo-wystawowa,
- liczba kolejno użytych środków transportu – spedycja prosta i wiązana,
- faza procesu transportowego – spedycja nadania, odbioru, przemieszczania,
- rodzaj przesyłanych ładunków – spedycja ładunków masowych, drobnicowych itp.,
- wielkość obsługiwanego obszaru – spedycja miejscowa, rejonowa, krajowa, międzynarodowa,
- zakres świadczenia usług spedycyjnych – spedycja publiczna, własna.

Spedytor jest koordynatorem i organizatorem procesu transportowego. Odpowiednia organizacja procesu transportowego to stan, w którym wykonywanie wszystkich czynności

¹ J. Marzec, *Niektóre teoretyczne problemy spedycji krajowej*, ITS, Warszawa 1996, s. 23.

² E. Załoga, D. Milewski, *Spedycja. Procesy i usługi*, Wydawnictwo US, Szczecin 2004, s. 8.

³ J. Marzec, *Niektóre ...*, dz. cyt., s. 28.

spedycyjnych przez poszczególnych uczestników tego procesu odbywa się w ustalonej kolejności, w określony sposób i we wzajemnym powiązaniu ze sobą. Efektem tych działań powinna być odpowiednia jakość usługi po możliwie niskich kosztach.

Spedytor zawodowo i za wynagrodzeniem, we własnym imieniu, lecz na rachunek zleceniodawcy podejmuje się wysłania lub odbioru przesyłki towarowej oraz innych czynności związanych z jej obsługą i przewozem⁴.

Na zakres funkcji koordynacyjnej spedytora wpływa rodzaj obsługiwane go ładunku oraz jego podatność na usługi spedycyjne.

Podatność ładunku na usługi spedycyjne to zbiór wymaganych warunków technicznych, technologicznych, organizacyjnych i ekonomicznych, których zespół cech stanowi o zdolności danych ładunków do objęcia ich działalnością spedycyjną.

Spedytor występuje jako doradca i koordynator procesów transportowych obsługujący różne gałęzie transportu, przy założeniu, że znajdzie optymalne rozwiązanie dla swojego klienta. W praktyce jednak na rynku usług spedycyjnych występuje wielu spedytorów specjalizujących się tylko w jednej określonej dziedzinie, na przykład spedycji kolejowej, samochodowej lub lotniczej. Takie zachowania wymusza rynek usług spedycyjnych, gdyż:

- liczba możliwości dotyczących sposobu przewozu, może być w praktyce bardzo ograniczona, a nadawca przesyłki często lepiej niż spedytor jest zorientowany w korzyściach wyboru danego wariantu przewozu;
- dla klienta firmy spedycyjnej najistotniejszą korzyścią, wynikającą ze współpracy ze spedytorem, jest jego umiejętność rozwiązywania problemów, które wynikają z procesów przewozowych;
- spedytor, który specjalizuje się w świadczeniu określonego rodzaju usług jest bardziej efektywny pod względem jakościowym i kosztowym.

Zakres działalności spedycyjnej jest ściśle związany z procesami transportowymi.

Procesem transportowym nazywamy ciąg kolejno następujących czynności, stanowiących pewną całość, w wyniku których towar zostanie dostarczony odbiorcy w jak naj-sprawniejszy sposób⁵.

W procesie transportowym można wyróżnić następujące elementy składowe: czynności przemieszczania, administracyjne, prawne, finansowe i organizacyjne oraz gospodarcze (przygotowanie ładunku do przewozu, kompletowanie, składowanie itp.)⁶. Część czynności spedycyjnych mieści się w tej klasyfikacji w grupie czynności administracyjnych i prawnych.

Według innego podziału czynności występujących w trakcie procesu transportowego wyróżnia się⁷:

- czynności spedycyjne,
- czynności przemieszczania (przewóz, przeładunek, składowanie przejściowe),
- czynności dodatkowe (na przykład długookresowe magazynowanie).

Czynności procesu transportowego podzielić można również na następujące grupy:

- czynności organizacyjne występujące przed przewozem,
- czynności wykonawcze występujące przed przewozem,

⁴ Zgodnie z art. 794 §1 kodeksu cywilnego.

⁵ T. Szczepaniak (red.), *Transport i spedycja w handlu zagranicznym*, PWE, Warszawa 2002, s. 243.

⁶ W. Grzywacz, J. Burnewicz, *Ekonomika transportu*. WKiŁ, Warszawa 1984, s. 212.

- czynności wykonawcze występujące w trakcie procesu transportowego,
- czynności wykonawcze występujące po przewozie.

Do czynności organizacyjnych, występujących przed przewozem, należy zaliczyć⁸:

1. **Doradztwo.** Dotyczyć może wszystkich lub niektórych czynności, takich jak opakowanie i zabezpieczenie ładunku, wybór sposobu przeładunku, na przykład bezpośrednio ze statku na wagon lub pośrednio z wagonu lub statku na plac lub do magazynu.
2. **Kalkulacje.** Potrzebna jest znajomość kosztów, taryf, systemów rabatowych i ich związków z wielkością i rodzajem przesyłki, środków transportu, ich wyposażenia i konstrukcji.
3. **Wybór środka transportu lub trasy przewozu.** Konieczna jest znajomość nie tylko właściwości poszczególnych gałęzi transportu, ale i przewoźników oraz ich taboru (stan, rodzaj, rozmiary środka transportu, na przykład zanurzenie, długość statku, liczba pojazdów, którymi przewoźnik dysponuje, jego solidność, posiadane ubezpieczenia). Wytyczając trasę przewozu, należy brać pod uwagę nie tylko odległość geograficzną, ale i inne uwarunkowania, na przykład warunki terenowe, przepustowość dróg, węzłów transportowych, przejść granicznych.
4. **Sporządzanie umów o przewóz** – również w formie doradztwa.
5. **Organizacja procesu transportowego** – opracowanie koncepcji przewozu, zlecenie własnym służbom lub firmom zewnętrznym zadań do realizacji, kontrolowanie poprawności ich realizacji.
6. **Zamówienie środka transportu** (np. zabukowanie statku).
7. **Ubezpieczenie ładunku.**
8. **Organizacja prac ładunkowych** – przygotowanie ładunków, oznakowanie przesyłki oraz przygotowanie środków transportu (na przykład czyszczenie wagonów, statków) oraz zlecenie własnym pracownikom lub firmom zewnętrznym wykonanie robót ładunkowych. Potrzebna jest znajomość specyfiki ładunku (w jakich warunkach można dokonywać przeładunków).
9. **Współpraca z różnymi przedsiębiorstwami i instytucjami** (na przykład w przewozach multimodalnych).
10. **Sporządzanie dokumentów przewozowych.**
11. **Udzielanie zleceń na wykonanie kontroli ilości, jakości oraz innych usług.** Mogą to być usługi takie, jak: magazynowanie, przeładunek, odprawy celne, kontrola fitosanitarna.
12. **Negocjonowanie wysokości stawek z przewoźnikami.** W niektórych przypadkach klient firmy przewozowej oraz spedytor może uzyskać znaczne obniżki cen.
13. **Kontaktowanie się z uczestnikami procesu transportowego i handlowego.** Spedytor informuje zleceniodawcę o możliwościach przewozowych, otrzymuje informację o „odwołaniu”⁹ towaru od producenta, informuje o postępach w realizacji zlecenia, brakujących dokumentach, uszkodzeniach.
14. **Zgłoszenie towaru do odprawy celnej.**
15. **Zlecenie spedytorom-korespondentom w innych krajach obsługi wysyłanych do nich towarów.**

⁸ E. Załoga, D. Milewski, *Spedycja ...*, dz. cyt., s. 12.

⁹ Termin „odwołanie” w języku spedytorów oznacza wysyłkę towaru z miejsca siedziby nadawcy przesyłki do spedytora, który ma zająć się jego obsługą, np. portową, graniczną.